

L'ABANDONAMENT ESCOLAR PREMATUR MÉS ENLLÀ DELS INDICADORS: UNA PROPOSTA DE PERFILS A PARTIR DE LES EXPERIÈNCIES DELS I LES JOVES

Alejandro Montes

28 de Setembre del 2021

Diputació
Barcelona

Àrea d'Educació,
Esports i Joventut

UAB
Universitat Autònoma
de Barcelona

El punt de partida

- AEP → Un problema estructural a Catalunya (17,4% al 2020)
- Implicacions específiques especialment sobre aquells més vulnerables
 - *Implicacions a nivell de justícia social*
 - *Implicacions a nivell de cohesió del sistema*
 - *Implicacions a nivell de 'rendiment' educatiu de país*
- Fenomen reversible de caràcter social: ni individual ni natural
- Fenomen multifactorial: Elements socials, sistèmics, institucionals, relacionals, subjectius... (Tarabini, 2017)

El 'problema'

- Els indicadors estadístics ens permeten diagnosticar l'abast del problema
 - *En termes absoluts i relatius*
 - *En termes d'intensitat i magnitud*
 - *En termes temporals*
- Necessitat de copsar:
 - *Processos: més enllà del resultat*
 - *Multidimensionalitat: diversitat de casuístiques*
 - *Heterogeneïtat: diversitat de perfils*
- Única via: Abordatge qualitatiu

La proposta teòrica

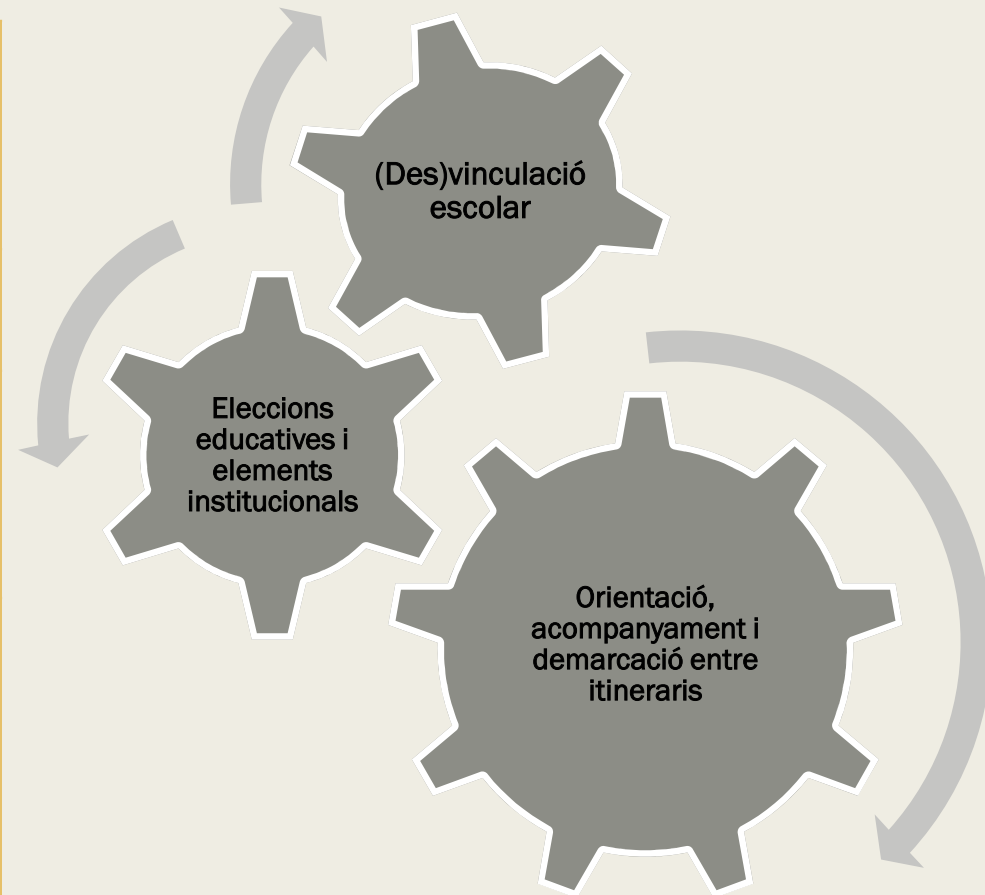
Conductual, Emocional i Cognitiva → Participació en activitats escolars, sentit de pertinença i autoconcepte acadèmic; percepció de l'escolarització (Fredricks, Blumenfeld, & Paris, 2004).

Orientació i acompanyament → **Estratificar els estudiants** en 'grups' i 'itineraris' (Romito, 2016)

Configura oportunitats desiguals de transició, plasma l'imaginari d'itineraris 'normalitzats' i 'subsidiaris' i imatges d'èxit i fracàs (Ingram & Tarabini, 2018; Gale & Parker, 2018)

Fora demarcació entre itineraris acadèmics i professionals (Tarabini i Jacovkis, 2020; Walther, 2006)

- Segmentació del mercat laboral
- 'Baix' desenvolupament històric de la FP
- Punt calent: nivells alts d'AEP al final de l'educació secundària obligatòria

Els objectius

Identificar la diversitat de situacions i perfils que s'amaguen sota els indicadors de fracàs i abandonament escolar

Diagnosticar els principals factors explicatius que s'amaguen sota les diferents trajectòries educatives dels i les joves

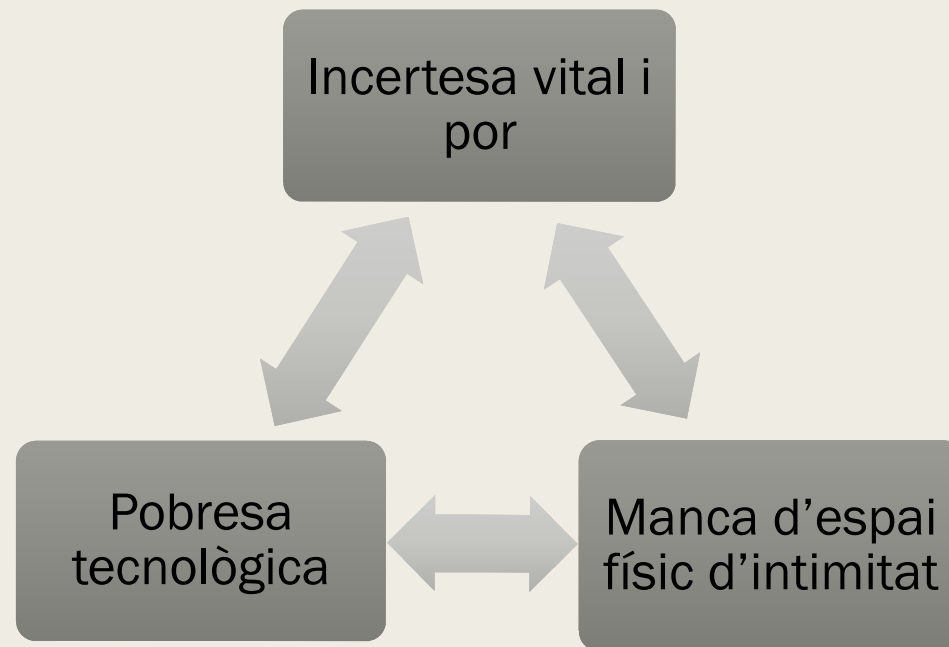
El mètode i la mostra

Moment d'abandonament	Situació actual	Nº entrevistes
Abans d'acabar l'ESO	No estudia res	7
	Estudia alguna cosa	1
Amb GESO	No estudia res	2
	Estudia alguna cosa	3
Abans d'acabar un PFI	No estudia res	2
	Estudia alguna cosa	0
Abans d'acabar CFGM	No estudia res	3
	Estudia alguna cosa	3
Abans d'acabar Batxillerat	No estudia res	1
	Estudia alguna cosa	5
Risc d'AEP	No estudia res	0
	Estudia alguna cosa	3
TOTAL		30

Consideracions metodològiques

Impactes de la covid19 en l'accés al camp

El confinament va augmentar encara més les barreres d'accés i simbòliques

Els resultats

Abandonament per insatisfacció

- 19 casos
- Tots tenen GESO
- Mantenen vincle amb sistema educatiu
- Manca d'orientació o acompanyament com principal factor explicatiu

Abandonament per desvinculació

- 11 casos
- No tenen GESO
- Sovint acumulen més d'1 AEP
- Dos sub-perfils: desvinculació escolar i insostenibilitat vital
- Principals factors explicatius: models educatius ESO + dinàmiques exclusió social

Abandonament per insatisfacció

Trajectòria i experiència

- Heterogeneïtat de resultats i repetició
- Vinculació emocional
- Es deixen *uns* estudis, no *els* estudis
- No autopercepció d'abandonament

Elements sistèmics/institucionals

- Desconeixement oferta post obligatòria
- Tries inercials
- Manca Oferta CFGM

Elements relacionals

- Orientació tardana
- Creences docents en vers Batxillerat i CFGM
- Impacte assetjament escolar
- Rol positiu recursos orientació externs

Trajectòria i experiència

- Perfil d'AEP però no de fracàs escolar
 - No evidència d'indicadors de desvinculació escolar
- Deixen UNS estudis, no ELS estudis
 - Procés de cerca de la 'tria correcta'
- Autopercepció com no abandonadors
 - Sortida del sistema com part del 'procés'
 - Indicador de 'manca de permeabilitat'

Elements sistèmics/institucionals

- Manca d'informació: *quines opcions tinc? Que impliquen?*
 - La importància de les transicions
 - El rol dels serveis d'orientació: *qui orienta?*
- Manca d'oferta pública FP atractiva i territorialment distribuïda
- Tries inercials → la majoria de tries no son 'racionals'
 - Impacte de la pressió familiar/professorat
 - El biaix social: Batxillerat vs FP

Elements sistèmics/institucionals

Yo desde niño quiero llevar un autobús. Para eso he de hacer un ciclo de mecánica y conducción de transportes pesados por carretera, y yo no tenía ni puta idea de que es eso y encima era en Vic, y entonces dije “ala, no sé” (...) Si lo hubieran hecho en Barna hubiera ido, vamos, de cabeza, pero como no, me toca joderme. Ya lo haré cuando tenga 25, supongo (Elio)

Yo creo que el problema fue como en plan durante toda la ESO, no te dan información, y claro, luego te la dan cuando en una semana acabas la ESO. Es tanta información junta que no puedes pensar bien. Todo en una semana y te dicen, “bueno, estas son las opciones, elige y vete.” (Julen).

Elements relacionals

- Orientació tardana...
 - El Batxillerat com mecanisme per aplaçar l'elecció
- ...l'esbiaixada (creences docents)
 - Allò que 'hauria de fer' un 'bon' o un 'mal' alumne
- Altres aspectes emocionals: assetjament, estigma, etc.
- Recursos externs → possible catalitzador de canvi
 - Generació d'autoconfiança
 - Una mirada 'des de fora': orientació, acompanyament, etc.

Elements relacionals

Com que no sabia el que volia doncs vaig optar pel Batxillerat perquè era com l'opció fàcil, com que no havia de pensar ni decidir res perquè ja estava allà
(Andrea).

Básicamente los profesores me dijeron que no podía hacer el Bachillerato, porque no tenía la capacidad de hacerlo. Que yo para FP (Laura).

Abandonament per desvinculació

Trajectòria i experiència

- Acumulació suspensos, repeticions, expulsions
- Desvinculació emocional, cognitiva, conductual
- Autopercepció negativa com a alumnes

Elements sistèmics/institucionals

- Agrupació per nivells durant l'ESO
- Efectes contraproductius dispositius sanció
- Manca oferta educativa alumnat sense GESO

Elements relacionals

- Baixes expectatives i acompanyament profes.
- Manca de referents afectius
- Impacte negatiu grup d'iguals
- Centralitat referents adults positius

Trajectòria i experiència

- Desvinculació a triple nivell:
 - Desvinculació emocional: relacionada amb el sentit de pertinença i els vincles afectius entre actors.
 - Desvinculació cognitiva : vinculada amb la motivació i l'interès dels estudiants per l'aprenentatge.
 - Desvinculació conductual: comportaments i pràctiques
- En resum... Experiència escolar insatisfactòria

Elements sistèmics/institucionals

- Impacte negatiu dels mecanismes escolars:
 - Suspensos, repetició i mecanismes punitius (expulsió)
 - Mecanismes d'atenció a la diversitat (especialment agrupació per nivells)
- Món escolar vs Món de referència
 - *El seu món és troba permanentment exclòs de l'univers escolar*
- Manca d'oferta 'alternativa':
 - Manca d'oferta pública de PFI: diversitat i places
 - El creixent rol de les E20 o escoles de noves oportunitats

Elements sistèmics/institucionals

Sí, nos dividían. Era no sé cómo se llamaban las clases... bueno eran la de los listos, la que era normal, que no era ni listo ni que no supiera, y luego ya la gente que tenía dificultades. Bueno, en realidad los que no querían estudiar (...) A mí me pusieron en esta. Como no quiere estudiar, pues vamos a meterlo allí. (Agustín)

O sea, no es algo que me entusiasme hacer, informática, porque a mí no me va mucho esto, sé lo básico y ya me basta con esto, pero como no había ninguna otra cosa [PFI] y tenía dieciséis años y no podía hacer nada. (Alberto)

Elements relacionals

- Expectatives docents
 - Baixes o nul·les (més que AEP per insatisfacció)
 - Tracte diferencial: freqüència, personalització...
- Manca d'acompanyament emocional i d'atenció-actuació vers les situacions de vulnerabilitat
- La importància de la dimensió relacional i el rol del grup d'iguals
- Manca de referents positius
 - *Però... quan si apareix un referent adult positiu!*

Elements relacionals

Perquè ja, o sigui, sí, hi havien alguns professors que em tractaven malament, Bueno, no em tractaven malament però no com als altres, saps? Em van etiquetar i ja. (Ernest)

Pues mira, fue un profesor que me dijo “entiendo que no puedas seguir, pero yo te animo a que intentes hacer las pruebas de acceso a Grado Medio, son difíciles, sí, pero tú intenta” entonces fue allí que yo dije mira, vamos (...) Si ahora tuviera que acudir a alguien para conseguir información se la preguntaría a ese profesor. (Maysa)

Elements institucionals i relacionals

En els casos de insostenibilitat vital extrems...

- Barreres legals: joves migrants exclosos del sistema educatiu (+16) i formatiu (manca de 'papers')
- Violències extremes, problemes judicials, etc.
- Maternitat prematura
- Internaments: CIES, centres de menors.
- En resum... escenari d'ineducabilitat severa

Elements institucionals i relacionals

Sí, no pude entrar al cole por un tema de papeles, porque el centro me dio una dirección y los papeles llegaron a Madrid, y cuando llegaron los papeles aquí había cumplido los 16 y me dicen que no se pueden, no sirven. (Marwan)

Bueno ahora estoy aquí porque, bueno, no puedo estudiar nada porque yo tengo un niño de dos años y tres meses, ¿sabes? Entonces he estado trabajando y he dejado a un lado los estudios. (Nayeli)

Estuve estudiando en una UEC pero me escapé. Me pusieron en busca y captura, ellos tenían mis documentos, ellos tenían todo lo mío. (...) Estuve un año, creo que era un año y 11 meses, casi dos años, faltaba nada para los 18 y dejar de constar como una chica escapada de un centro. (Esther)

Conclusions i propostes

Trajectòries de continuïtat formativa

- Oferta: Ampliació de l'oferta postobligatòria
- Orientació: precoç, continuada i sistemàtica.
- Informació: reduir distàncies itineraris

Millorar l'experiència educativa

- Currículum i personalització
- El professorat com a acompanyant
- La lluita contra la segregació escolar

Estratègia des de la política local

- Coordinació entre serveis
- Seguiment, traçabilitat i acompanyament
- Estratègies multisectorials

Gràcies!

Podeu trobar l'informe sencer al següent enllaç:
[https://www.edubcn.cat/ca/el consorci/documents de referencia](https://www.edubcn.cat/ca/el_consorci/documents_de_referencia/estudis_i_informes)
[/estudis i informes](#)

Alejandro Montes
Alejandro.montes@uab.cat

Diputació de Barcelona,
28 de Setembre del 2021

